

Klagande

NN

Det överklagade beslutet

Centrala studiestödsnämndens
(CSN) beslut den 14 november 2022

Saken

Omställningsstudiestöd: den
studerandes framtida ställning på
arbetsmarknaden

Överklagandenämndens beslut

Överklagandenämnden avslår överklagandet.

Överklagandenämndens beslut får enligt 47 § andra stycket i lagen om omställningsstudiestöd inte överklagas.

Ärendet

NN ansökte om omställningsstudiestöd på heltid för fristående kurser vid fem olika högskolor/universitet under tiden den 16 januari – den 4 juni 2023 samt den 29 augusti 2023 – den 15 januari 2024. NN uppgav att målet med studierna var mediaentreprenör, mediavetare, kandidatexamen.

CSN begärde därefter kompletterande uppgifter avseende frågan vilka kurser NN kommer att studera på respektive skola samt hur den sökta utbildningen kommer att stärka hans framtida ställning på arbetsmarknaden med beaktande av arbetsmarknadens behov. CSN upplyste även bland annat om att omställningsorganisationen Kammarkollegiet kan, för de sökande som inte har något kollektivavtal, lämna ett yttrande om hur en sökt utbildning kan antas stärka en sökandes framtida ställning på arbetsmarknaden med beaktande av arbetsmarknadens behov. Kammarkollegiet har dock avstått från att yttra sig i NN:s ärende.

NN besvarade kompletteringen och anförde i huvudsak följande. Han har inte gått en liknande utbildning som den han lagt till i sin ansökan men han har under drygt 20 års tid arbetat inom en annan del av medielandskapet, det vill säga som bokförläggare och VD. Erfarenheterna från dessa 20 år tar han med sig som en styrka men det räcker inte utan en utbildning. Han är autodidakt, vilket har varit en

styrka som egen företagare men det blir en svaghet när han ska söka arbete. Utbildningarna inom media, video, ledarskap, försäljning och affärsplanering gör honom mer attraktiv på arbetsmarknaden. Han kan även bli mer attraktiv eftersom han kan kombinera sina fristående kurser och få ut en magisterexamen/ masterexamen. Han har på egen hand skapat 300 videofilmer med intervjuer av Nobelpristagare, OS-guldmedaljörer, entreprenörer, läkare i det ideella projektet inspirerande människor. Med en utbildning inom video, berättande med mera så kommer han kunna söka arbete inom dessa framtidsbranscher. Eftersom han har arbetat som entreprenör hela livet så blir också försäljning och ekonomi en viktig del av det hela. Han måste byta bana till ett nytt yrke eftersom den tryckta boken inom nischer han arbetat inom är på utdöende. Den utbildning han söker blir viktig i hans framtida yrkesliv eftersom mediaförsäljning, video och mediaproduktion tillhör växande nischer. Han anser också att han har särskilda skäl till att gå utbildningen eftersom han tidigare drabbats av arbetsrelaterad utmattningssyndrom. För att inte insjukna igen och för att han kunna arbeta under kommande decennier är det nödvändigt för honom att fortbilda sig. Han har sökt försäljnings- förhandling-, dialogkonst 7,5 hp, videoreporter 7,5 hp, entreprenörskap och affärsplanering 7,5 hp, digitala konferenser och möten 3 hp, ledarskap och coachning 5 hp och dokumentärt berättande 15 hp på olika lärosäten.

CSN skickade därefter en kommunicering till NN med anledning av ansökan om omställningsstudiestöd och framförde bland annat följande. Enligt prognos från Arbetsförmedlingen så kommer det att vara konkurrens om jobben som informatörer, kommunikatörer och pr-specialister under de närmaste åren. Även på fem års sikt bedömer Arbetsförmedlingen att möjligheterna till arbete inom detta område kommer vara små till medelstora. Enligt framtid.se så är framtidsutsikter inom bokbranschen, där han nu arbetar inom, ganska attraktiv för många och jobben är få och därför är kontakter mycket viktiga för att "få in foten" och sedan lyckas inom branschen. Enligt Stockholms universitet består medie- och kommunikationsvetenskap av ämnena, medier i tid och rum, medier, kultur, samhälle 1-2, internet och digitala medier, strategisk kommunikation, populärkulturella världar, metodologi och digitala mediekulturer. Utifrån detta så bedöms det att NN:s mål med studierna inte stärker hans plats på arbetsmarknaden då han går från en bransch med hård konkurrens om arbetena till en annan bransch med hård konkurrens om arbetena. Det är inte heller tydligt om han ska bredda sin kompetens eller om han ska byta yrke. Ingen av kurserna som han sökt är en del av mediavetarprogrammet. Det finns även med en kurs i yttrandet som han inte sökt omställningsstudiestöd för. CSN anser även att han inte verkar ha ett tydligt mål med studierna då kurserna verkar spretiga mot olika mål.

NN lämnade efter det in synpunkter och anförde i huvudsak följande. Han har sökt fem fristående kurser (den sjätte inom samma fält var endast reserv och därför har han inte sökt stöd från CSN för denna) som var och en stärker hans ställning på arbetsmarknaden och tillsammans skapar en helhet som blir starkare än dess individuella delar. Han har under 20 år verkat som framgångsrik entreprenör men efter pandemin har omsättningen minskat och det är omöjligt att försörja honom och fem barn framöver. Utbildningarna han söker är breda men ger samtidigt en möjlighet att söka sig till fler yrken än en smal nischad utbildning. Utbildningen som han har satt samman syftar till att möjliggöra yrken som till exempel youtuber, PR-agent,

kulturkommunikatör, visuell grafisk kommunikatör, föreläsare, influencer, resejournalist och mediatränare. Han har tidigare drabbats av arbetsrelaterad utmattningssyndrom som verifierats av psykolog och psykiatrikerutredning. För att inte insjukna igen är det nödvändigt att fortbilda sig och kunna använda sina styrkor och erfarenheter. De kurser han sökt i kombination med de arbetslivserfarenheter han samlat på sig under 20 års tid möjliggör att få arbete inom ovanstående yrkesgrupper. Eftersom han är självlärd så behöver han en utbildning när han ska söka arbete. Utbildningarna inom media, video, ledarskap, försäljning och affärsplanering gör honom mer attraktiv på arbetsmarknaden. Han måste byta bana till ett nytt yrke då den tryckta boken inom de nischer han arbetat inom är på utdöende.

CSN avslog ansökan med följande motivering. NN kan inte få omställningsstudiestöd eftersom CSN bedömer att utbildningen inte stärker hans framtida ställning på arbetsmarknaden utifrån arbetsmarknadens behov. NN har meddelat sina skäl men CSN anser att skälen inte är tillräckliga för att han ändå ska få omställningsstudiestöd. Det beror på att skälen inte är sådana särskilda skäl som krävs då han inte har visat att han behöver omskola sig.

NN överklagade beslutet och anförde följande. Han vill att stödet beviljas och har i tidigare brev tydligt redogjort för hur sökta utbildningar stärker hans framtida ställning på arbetsmarknaden och har också framfört synnerliga skäl. Således uppfyller hans ansökan flera kriterier på det som krävs för att få den godkänd. Han hänvisar till tidigare brev och anser att beslutet ska fattas individuellt och inte summariskt.

CSN överlämnade överklagandet och handlingarna i ärendet samt upplyste om att myndigheten inte funnit skäl att ändra det överklagade beslutet. CSN bifogade även ett yttrande och anförde i huvudsak följande. Omställningsstudiestöd får endast lämnas för en utbildning som kan antas stärka den studerandes framtida ställning på arbetsmarknaden med beaktande av arbetsmarknadens behov. En utbildning kan normalt inte anses stärka den studerandes ställning på arbetsmarknaden med beaktande av arbetsmarknadens behov, om utbildningen leder till ett yrke där det redan råder hård konkurrens eller överetablering. Om det finns särskilda skäl, får omställningsstudiestöd lämnas även utan beaktande av arbetsmarknadens behov. För att det ska finnas särskilda skäl att bevilja omställningsstudiestöd, trots att utbildningen syftar till ett yrke för vilket det råder hård konkurrens eller överetablering, bör det i det enskilda fallet finnas omständigheter som gör det sannolikt att utbildningen kan leda till en ny anställning eller betydligt ökad anställningsbarhet. Om den studerande har en grundutbildning, arbetar eller har arbetat inom arbetsområdet, och utbildningen fördjupar eller kompletterar den studerandes kompetens vilket ökar dennes möjlighet att vara verksam inom samma område, kan det finnas särskilda skäl att bevilja omställningsstudiestöd trots att det råder hård konkurrens eller överetablering på arbetsmarknaden. NN har en anställning men uttrycker ett behov av att vidareutbilda sig för att vara anställningsbar på arbetsmarknaden eftersom bokförläggare är en bransch utan framtidsutsikter. Det framgår inte vilka möjligheter han har på arbetsmarknaden utifrån sina arbetslivserfarenheter som VD. Eftersom han är självlärd, och samtidigt har angett flera olika mål med studierna, är det inte tydligt vad studierna kan leda till och vilken bransch NN skulle kunna arbeta inom.

CSN kan därför inte bedöma huruvida utbildningen stärker hans ställning på arbetsmarknaden utifrån arbetsmarknadens behov. Vidare har NN angett att han tidigare haft ett utmattningssyndrom som varit arbetsrelaterat och han behöver vidareutbilda sig för att inte återinsjukna i samma problematik. Han har själv inte förklarat hur utbildningen skulle innebära att detta kan undvikas om han arbetar inom samma bransch eller inom en annan yrkesinriktning och CSN har inte efterfrågat dessa uppgifter. Vilken utbildning som kan antas stärka en studerandes framtida ställning på arbetsmarknaden är individuellt utifrån varje studerandes tidigare utbildning, kunskaper och erfarenheter från arbetslivet. Utbildningen kan antingen syfta till att stärka personens ställning inom det arbetsområde där personen arbetar eller har arbetat, eller till att stärka dess kompetens på andra arbetsområden för att kunna söka nya arbeten. Mot bakgrund av att uppgifterna om hans studier inte tydligt kan härledas till vilken bransch han avser att arbeta inom kan CSN inte bedöma om det råder hård konkurrens eller överetablering på arbetsmarknaden. Det finns inte ett tydligt samband mellan det nuvarande arbetet, studiernas mål och arbetsmarknadens behov och det framgår inte sådana uppgifter som gör det sannolikt att utbildningen kan leda till en ny anställning eller betydligt ökad anställningsbarhet. CSN anser därför att överklagandet ska avslås.

NN har fått möjlighet att inkomma med synpunkter med anledning av CSN:s yttrande, men han har inte hörts av.

Författningsbestämmelser

Av 15 § lagen (2022:856) om omställningsstudiestöd följer bland annat följande. Omställningsstudiestöd får lämnas för en utbildning som kan antas stärka den studerandes framtida ställning på arbetsmarknaden med beaktande av arbetsmarknadens behov. Om det finns särskilda skäl, får omställningsstudiestöd lämnas även utan beaktande av arbetsmarknadens behov.

Omställningsstudiestöd får inte lämnas för en utbildning som

1. enbart syftar till att möta kompetensbehoven hos en specifik arbetsgivare,
2. den studerandes arbetsgivare skäligen borde tillhandahålla för att den studerande ska klara av att utföra sina ordinarie arbetsuppgifter, eller
3. den studerande redan har genomgått och från vilken han eller hon redan har ett slutbetyg, examensbevis eller annat utbildningsbevis.

Till en studerande som har en examen på forskarnivå får omställningsstudiestöd lämnas för en utbildning som tillsammans med den studerandes forskarkompetens förser arbetsmarknaden med kompetens på ett arbetsområde där det finns ett behov av arbetskraft eller om det finns särskilda skäl.

Prövningen enligt första-tredje styckena ska göras första gången en studerande ansöker om omställningsstudiestöd för en och samma utbildning.

Av 32 § samma lag framgår följande. Om en studerande är anknuten till en omställningsorganisation ska Centrala studiestödsnämnden ge den organisationen tillfälle att yttra sig angående om och hur en utbildning kommer att stärka den studerandes framtida ställning på arbetsmarknaden med beaktande av arbetsmarknadens behov enligt 15 §. Omställningsorganisationen behöver dock inte

ges tillfälle att yttra sig om

1. den redan har lämnat ett yttrande,
2. den har meddelat nämnden att den har avstått från att yttra sig,
3. ansökan avser omställningsstudiestöd före det kalenderår den studerande fyller 27 år eller efter det kalenderår han eller hon fyller 62 år, eller
4. ansökan avser omställningsstudiestöd för samma utbildning som den studerande redan har fått omställningsstudiestöd för.

Överklagandenämndens bedömning

Frågan i ärendet är om ett flertal fristående kurser, på eftergymnasial nivå, inom försäljnings- förhandling-, dialogkonst, videoreporter, entreprenörskap och affärsplanering, digitala konferenser och möten, ledarskap och coachning och dokumentärt berättande stärker NN:s framtida ställning på arbetsmarknaden med beaktande av arbetsmarknadens behov eller om det annars finns särskilda skäl för att bortse från arbetsmarknadens behov.

Av förarbetena till lagen om omställningsstudiestöd (prop. 2021/22:176 s. 202-204) framgår bland annat följande.

”Regeringen anser att vilken utbildning som kan antas stärka en enskilds framtida ställning på arbetsmarknaden med beaktande av arbetsmarknadens behov bör bedömas utifrån varje persons situation och förutsättningar, dvs. utifrån personens tidigare utbildning, kunskaper och erfarenheter från arbetslivet. Utbildningen kan antingen syfta till att stärka personens ställning inom det arbetsområde som han eller hon redan arbetar eller har arbetat, eller syfta till att personen ska stärka sin kompetens på andra arbetsområden för att kunna söka nya arbeten.”

”Eftersom bedömningen av om en utbildning stärker den studerandes framtida ställning på arbetsmarknaden ska ske med beaktande av arbetsmarknadens behov, bör särskild hänsyn tas till om utbildningen verkligen kan antas öka den enskildes möjligheter utifrån förhållandena på arbetsmarknaden. Det kan handla om den regionala nivån, den nationella nivån eller en kombination av de båda beroende på omständigheterna i det enskilda fallet. Som framgår ovan får det en särskild betydelse i de fall utbildningen syftar till att personen ska stärka sin kompetens på andra arbetsområden än det som han eller hon redan arbetar eller har arbetat inom. I de fallen bör det beaktas om det är rimligt att utbildningen kan öka möjligheten att söka och faktiskt etablera sig inom ett nytt arbetsområde efter genomgången utbildning, om det inte finns särskilda skäl.”

”För den som inte redan är etablerad inom eller som saknar en grundutbildning inom ett sådant arbetsområde där det redan råder hård konkurrens eller överetablering kan det i vanliga fall inte antas att en utbildning till ett yrke inom området leder till en etablering. I sådana fall bör det inte vara möjligt att få omställningsstudiestöd.”

”Regeringen gör bedömningen att det inte är lämpligt att i lagen ange i vilka fall omställningsstudiestöd får lämnas även utan beaktande av arbetsmarknadens behov. Detta då en individuell bedömning måste göras i varje enskilt fall. I stället bör det av lagen framgå att det krävs särskilda skäl. Särskilda skäl att bevilja omställningsstudiestöd, trots att utbildningen syftar till ett yrke för vilket det råder hård konkurrens eller överetablering, bör kunna vara att det i det enskilda fallet finns omständigheter som gör det sannolikt att utbildningen kan leda till en ny anställning eller betydligt ökad anställningsbarhet.”

Prövningen av om den aktuella utbildningen stärker den sökandes ställning på arbetsmarknaden med beaktande av arbetsmarknadens behov görs utifrån det yttrande som lämnats i denna del. I det nu aktuella fallet saknas yttrande från någon omställningsorganisation eftersom Kammarkollegiet meddelat att de inte yttrar sig i några ärenden för närvarande. Det medför att det ankommer på den enskilde som ansöker om omställningsstudiestöd att visa att förutsättningarna för förmånen är uppfyllda. Bedömningen får därmed utgå från NN:s egen beskrivning av hur utbildningen stärker hans ställning på arbetsmarknaden. NN har i den delen uppgivit flera olika mål med studierna och det är inte tydligt vad studierna kan leda till.

Mot bakgrund av vad som framkommit i ärendet gällande NN:s tidigare kunskaper och erfarenheter från arbetslivet jämfört med de nu sökta fristående kursernas inriktning har NN, enligt Överklagandenämndens mening, inte genom sin beskrivning eller på annat sätt visat att den sökta utbildningen kan antas förbättra hans framtida ställning på arbetsmarknaden med beaktande av arbetsmarknadens behov.

Fråga är därmed om det finns särskilda skäl att lämna omställningsstudiestöd utan beaktande av arbetsmarknadens behov. Som framgår av propositionen bör särskilda skäl att bevilja omställningsstudiestöd, trots att utbildningen syftar till ett yrke för vilket det råder hård konkurrens eller överetablering, kunna vara att det i det enskilda fallet finns omständigheter som gör det sannolikt att utbildningen kan leda till en ny anställning eller betydligt ökad anställningsbarhet. De omständigheter som NN har åberopat är inte sådana särskilda skäl. Överklagandet ska därför avslås.

Robert Dalman

Ulrika Hellgren

Beslutet har fattats av Eva Gullfeldt, ordförande, Robert Dalman, myndighetschef samt ledamöterna Colin Andersson, Olof Edling, Staffan Ingmanson, Gunilla Lavås, Jessica Levin och Helena Söderberg.

Föredragande: Ulrika Hellgren

Kopia till CSN och CSN:s Rättsavdelning
Kopia till Utbildningsdepartementet